ZONNEPANELEN IN HARLINGEN

Richtlijnen voor plaatsen van zonnepanelen op

- Monumenten & Beeldbepalende panden
- Beschermd stadsgezicht & Bijzondere gebieden

Onderdeel van de Welstandsnota Harlingen, Herijking 2021

GEMEENTE HARLINGEN

Inhoudsopgave

Inleiding 2

Zonnepanelen meer toestaan waar dat kan
en blijven uitsluiten waar dat moet 3

Schema beslisboom zonnepanelen 5

Beschermd Stadsgezicht & Bijzondere gebieden 6

Rijks- en gemeentelijke monumenten, beeldbepalende panden
Conform adviesbeleid Rijksdienst voor Culturele Erfgoed (RCE) 7

Bijlagen

Voorbeelden toetsingscriteria

Gebiedswaarderingskaart

Monumentenkaart Harlingen

Inleiding

Zonnepanelen en/of zonnecollectoren zijn niet meer weg te denken uit onze samenleving. Het is een zeer effectieve manier voor particulieren om bij te dragen aan een duurzame leefomgeving. Het is een goede maatregel waarmee gebouwen energiezuiniger kunnen worden gemaakt. Een verzoek tot het plaatsen van zonnepanelen en zonnecollectoren komt steeds vaker voor van eigenaren en gebruikers van beschermde monumenten, beeldbepalende panden of van panden die in een beschermd stadsgezicht zijn gesitueerd.

De praktijk leert alleen dat plaatsing op basis van het huidige beleid vaak niet mogelijk is bij monumenten en binnen het beschermd stadsgezicht & bijzondere gebieden[1], omdat de regelgeving onvoldoende ruimte biedt.

Vaak zijn collectoren/panelen niet gewenst, omdat ze afwijken in kleur van het onderliggende dakvlak, spiegelend zijn, grillige vormen hebben en rommelig op het dak zijn geplaatst. Ze worden simpelweg ook “niet mooi” genoeg gevonden. Maar in een tijd waarin de gebouwde omgeving steeds aan verandering onderhevig is en er sprake is van een verduurzamingswens in combinatie met een brede duurzaamheidsopgave moeten we zoeken naar passende oplossingen/invullingen.

Ons uitganspunt is: blijven streven naar het beperken van de verstoring van het daklandschap in een monumentale omgeving als beschermd stadsgezicht & bijzondere gebieden. Daarnaast willen we ruimte geven aan het wonen in een beschermd stadsgezicht & bijzondere gebieden en verduurzamen.

[1] Beschermd stadsgezicht & bijzondere gebieden zoals in de welstandsnota vermeld

De zoektocht naar nieuwe uitgangspunten brengt allerlei afwegingen met zich mee. Er kan rekening gehouden worden met het feit dat plaatsing van panelen later ook heel eenvoudig weer ongedaan kan worden gemaakt. De feitelijke en blijvende schade aan de onderliggende bestaande monumentale daken kan dan beperkt zijn. Het is te vergelijken met de situatie in de jaren ’60, namelijk een woud aan dakantennes. Maar deze zichtbare schade aan het dakbeeld verdween door de intrede van kabeltelevisie en met de schotelantennes van de jaren ’90 verliep het op dezelfde wijze. Het is goed voor te stellen dat dit met de zonnepanelen en zonnecollectoren ook gaat gebeuren en kun je spreken van een omkeerbare en tijdelijke oplossing.

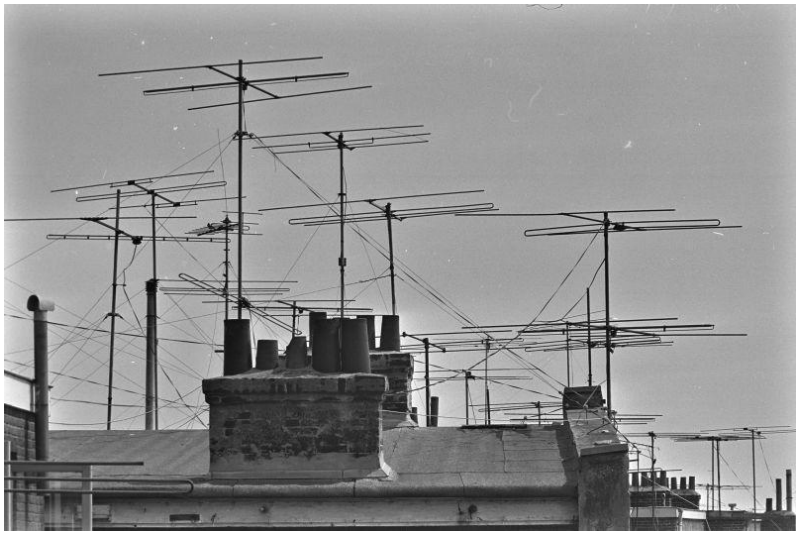

TV-antennes domineren de daken in de jaren ‘60

Zonnepanelen meer toestaan waar dat kan en blijven uitsluiten waar dat moet

Dit betekent:

1. Het accepteren van zonnepanelen als onderdeel van de duurzaamheidsopgave.
2. Het beperken van de verstoring van het dakbeeld in een monumentale omgeving als het beschermd gezicht & bijzondere gebieden.
3. Het centraal stellen van aandacht voor de soort, ordening, maat en locatie van panelen.
4. Dat panelen bij verwijdering zonder beschadiging aan het dak weggehaald kunnen worden (reversibele plaatsing).
5. Enkel in bijzondere, benoemde gevallen panelen echt volledig uitsluiten.

Definitie

Onder zonnepanelen verstaan we zowel panelen die stroom opwekken als panelen die water voor zonneboilers opwarmen. Daar waar over zonnepanelen wordt gesproken bedoelen we ook zonnecollectoren.

Vergunning regime

Zonnepanelen mogen op alle panden in Nederland vergunningsvrij worden gelegd, behalve op beschermde monumenten en behalve op panden in beschermde stads- en dorpsgezichten. Hier is maatwerk nodig om de duurzaamheidsopgave en de historische waarden samen te laten optrekken. Zichtbaarheidscriteria is een belangrijke in deze. Uit het zicht is de beste plek, niet of nauwelijks te zien vanuit openbaargebied zoals straten, bruggen, parken, plantsoenen en grachten.

Ten aanzien van monumenten sluiten we aan bij de nieuwe richtlijnen van de Rijksdienst voor Cultreel Erfgoed (RCE, zie www.cultureelerfgoed.nl).

Doel is om monumenteigenaren meer mogelijkheden te geven om gebruik te maken van zonnepanelen bij het verduurzamen van hun monument. (Zie Routekaart Verduurzaming Monumenten). De zorgvuldige inpassing van zonnepanelen past hierin.

Ruimte voor zonne-energie

Er is voor het plaatsen van zonnepanelen en/of zonnecollectoren op een monument of op een gebouw in een beschermd stadsgezicht altijd een omgevingsvergunning nodig. In bijzondere welstandsgebieden kan de gemeente handhavend optreden, wanneer sprake is van een situatie die ernstig strijdig is met redelijke eisen van welstand (‘excessenregeling’).

Voor zonnepanelen die wel zichtbaar zijn, maar ‘niet storend zichtbaar’ hebben we nieuwe toetsingscriteria opgesteld. Bij de beoordeling /advisering hierover wordt rekening gehouden met de mogelijkheden die er op basis van het vergunningsvrij bouwen al zijn voor zonnepanelen.

In dit nieuwe beleid is grote ruimte voor zonnepanelen op nieuwbouwwoningen (Gebouwd na 1945) in het beschermd stadsgezicht. Zonnepanelen of -collectoren op deze gebouwen hoeven niet aan de specifieke (maat)criteria te voldoen maar moeten passen bij de historische waarden en het daklandschap van de binnenstad (beschermd gezicht). Daarbij is de voorwaarde dat de welstandscommissie een positief advies heeft gegeven op het plan.

In veel gevallen zal er sprake zijn van maatwerk, dit is voor cultureel erfgoed veelal de standaard werkwijze. Tevens is uit ervaring gebleken dat criteria/regels niet alles omvattend zijn. In onderstaand criteria wordt aangegeven hoe we om willen gaan met het plaatsen van zonnepanelen op en bij cultureel erfgoed en hiermee een toetsingskader bieden aan zowel de aanvragers als de adviserende partij en het bevoegde gezag.

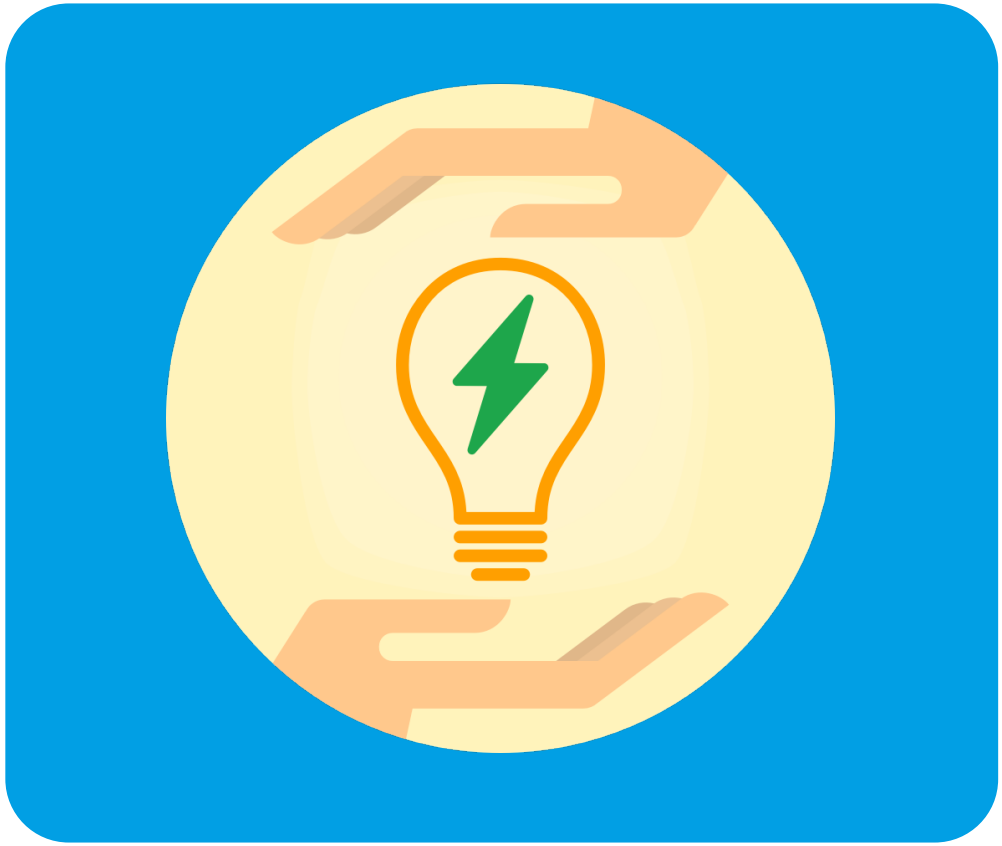

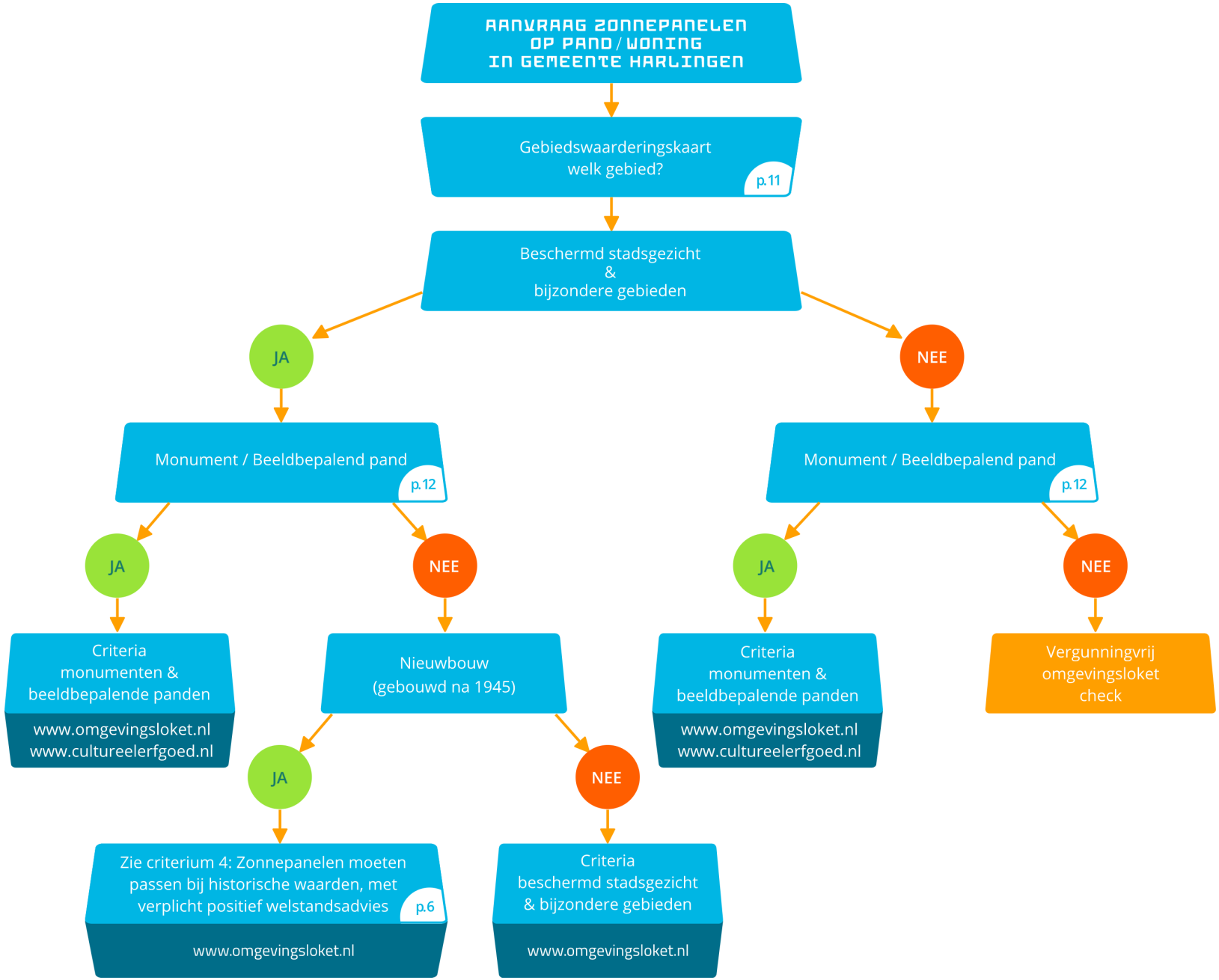
AANVRAAG ZONNEPANELEN
OP PAND / WONING
IN GEMEENTE HARLINGEN
Gebiedswaarderingskaart
welk gebied?
p.11
Beschermd stadsgezicht
&
bijzondere gebieden
JA
NEE
Monument / Beeldbepalend pand
p.12
Monument / Beeldbepalend pand
p.12
JA
NEE
JA
NEE
Criteria
monumenten &
beeldbepalende panden
www.omgevingsloket.nl
www.cultureelerfgoed.nl
Nieuwbouw
(gebouwd na 1945)
Criteria
monumenten &
beeldbepalende panden
www.omgevingsloket.nl
www.cultureelerfgoed.nl
Vergunningvrij
omgevingsloket
check
JA
NEE
Zie criterium 4: Zonnepanelen moeten
passen bij historische waarden, met
verplicht positief welstandsadvies
p.6
www.omgevingsloket.nl
Criteria
beschermd stadsgezicht
& bijzondere gebieden
www.omgevingsloket.nl

Beschermd Stadsgezicht & Bijzondere gebieden

Toetsingscriteria

Wat mag wel in een beschermd stadsgezicht & bijzondere gebieden

1. Zonnepanelen of -collectoren op een dakvlak, die niet zichtbaar zijn vanaf openbaar gebied.
2. Zonnepanelen of -collectoren op vrijstaande frames die niet zichtbaar zijn vanaf het openbare gebied.
3. Zonnepanelen of -collectoren die een volledig geïntegreerd onderdeel zijn in het dak-ontwerp van een compleet nieuwbouwproject, mits de welstandscommissie een positief advies heeft gegeven op het plan.
4. Zonnepanelen of -collectoren op nieuwbouwwoningen (gebouwd na 1945) passend bij de historische waarden en het dak-landschap van de binnenstad (beschermd stadsgezicht), mits de welstandscommissie een positief advies heeft gegeven op het plan.

Zijn de panelen of -collectoren op een dakvlak wel (deels) zichtbaar vanaf openbaar gebied en gaat het niet om nieuwbouwwoningen? Dan gelden de volgende regels

5. Het deel van de zonnepanelen dat zichtbaar is vanaf het openbare gebied mag 'niet storend' zichtbaar zijn. Per geval wordt dit door de welstandscommissie beoordeeld (maatwerk).
6. Zonnepanelen op het voordakvlak (van alle kapvormen) zijn niet toegestaan.
7. Zonnepanelen aan gevels of in voortuinen zijn niet toegestaan.
8. Zonnepanelen worden in een rechthoekige vorm gelegd. Getrapte, onderbroken of asymmetrische vormen (bijvoorbeeld rondom dakramen en dak-doorvoeren zijn niet toegestaan.
9. Zonnepanelen op dwarskappen (nok haaks op de straat) is toegestaan, wanneer de panelen grenzen aan de openbare ruimte voldoen aan de volgende voorwaarden:
   a. minimaal 100 cm afstand houden van de nok.
   b. minimaal 50 cm afstand houden van de goot.
   c. minimaal 50 cm afstand houden van de randen van het dakvlak (voorgevel en achtergevel).
   d. minimaal 50 cm afstand houden van bestaande dak-doorbraken (dakkapellen, dakvensters en schoorstenen) met uitzondering van vlakliggende dakramen.
   e. bij voorkeur en zoveel mogelijk in de onderste helft van het dakvlak zijn geplaatst.
   f. uitzondering: op schuine daken grenzend aan de openbare ruimte bij hoekpanden bij entrees van het beschermde stadsgezicht zijn geen zonnepanelen toegestaan.
10. Bij meerdere zonnepanelen en/of -collectoren op één dakvlak dienen deze aaneengesloten en in één richting te worden geplaatst.
11. De zonnepanelen en/of -collectoren worden binnen het bestaande dakvlak en direct boven de bestaande dakbedekking aangebracht.
12. De hellingshoek van de zonnepanelen en/of –collectoren dient gelijk te zijn aan de hellingshoek van het dakvlak.
13. Op een zwart dak wordt gekozen voor all-black panelen en/of –collectoren en op een ander kleurig dak wordt gekozen voor dezelfde kleur panelen en/of -collectoren als dak (op rood dak ook rode panelen, zelfde kleurlijn).
14. Indien de collector of het paneel niet één geheel vormt met de installatie voor het opslaan van het water of het omzetten van de opgewekte elektriciteit dient die installatie aan de binnenzijde van het bouwwerk te worden geplaatst.
15. Voor plaatsing van zonnepanelen en/of -collectoren op een plat dak (ook dakkapel) geldt:
    a. maximaal 30 cm boven de dakrand uitsteken.

b. de zonnecollector of zonnepaneel is ten minste net zo ver verwijderd van de dakrand als de collector of het paneel hoog is
c. de draagconstructie van de panelen en/of -collectoren in een zwarte of donkere kleur uitvoeren, of de opening die naar openbaar gebied gericht is, dichtzetten met een donker element waardoor het frame minder zal opvallen.
d. plaatsing bekijken in combinatie met andere elementen op het dak.

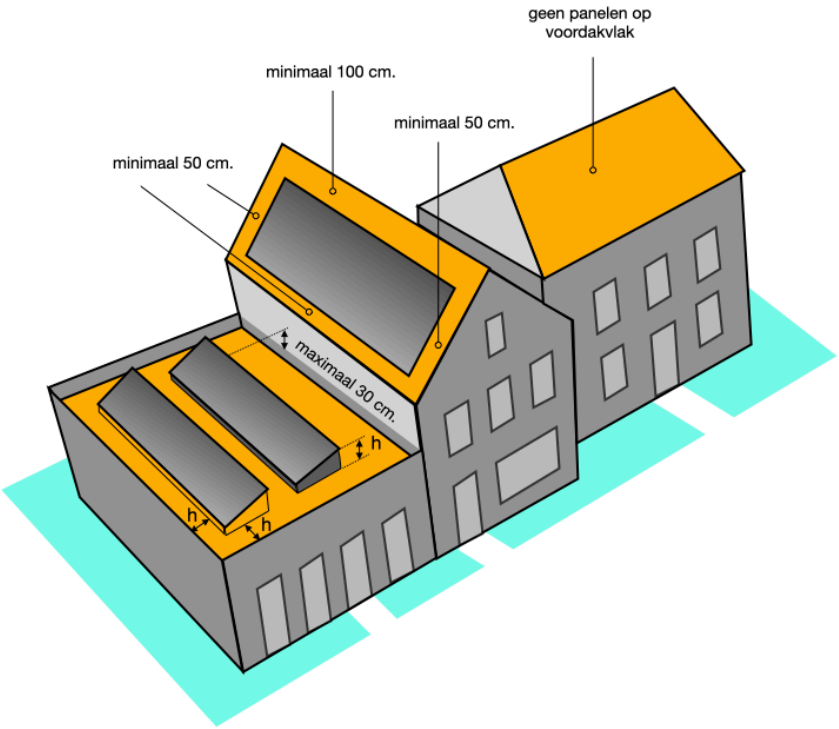

Rijks- en gemeentelijke monumenten, beeldbepalende panden

Conform adviesbeleid Rijksdienst voor Culturele Erfgoed (RCE)

Toetsingscriteria

Wat mag wel bij monumenten

1. Zonnepanelen of -collectoren op een dakvlak, die niet zichtbaar zijn vanaf openbaar gebied.

Zijn de panelen of -collectoren op een dakvlak wel zichtbaar vanaf openbaar gebied? Dan gelden de volgende regels

2. Zonnepanelen worden enkel toegestaan op dakvlakken in het zicht als er geen andere alternatieven zijn:
   a. op het erf
   b. op andere daken of dakvlakken
   c. op bijgebouwen
   d. op andere gebouwen in de buurt of omgeving of;
   e. met andere energiesystemen
3. Het beeld van het beschermde gebouw of de directe omgeving niet onevenredig verstoord wordt.
4. Er een zorgvuldig afgewogen ontwerp is voor de positie, groepering, grootte en kleur van de panelen op het dak.
5. Zonnepanelen op achterdakvlakken van schuine daken en dwarskappen (nok haaks op de straat) is toegestaan, wanneer de panelen niet zichtbaar zijn vanuit de openbare ruimte of gekeerd naar het openbaar gebied en voldoen aan de volgende voorwaarden:
   a. minimaal 100 cm afstand houden van de nok.

b. minimaal 50 cm afstand houden van de goot.
c. minimaal 50 cm afstand houden van de randen van het dakvlak (voorgevel en achtergevel).
d. minimaal 50 cm afstand houden van bestaande dak-doorbraken (dakkapellen, dakvensters en schoorstenen), met uitzondering van vlakliggende dakramen.
e. bij voorkeur en zoveel mogelijk in de onderste helft van het dakvlak zijn geplaatst.
f. uitzondering: op schuine daken grenzend aan de openbare ruimte bij hoekpanden zijn geen zonnepanelen toegestaan.

6. Zonnepanelen en collectoren op schuine daken mogen geplaatst worden als:
   a. De collectoren of panelen als losse elementen boven de bestaande dakpannen gemonteerd zijn (opbouw); ze liggen niet verdiept in het dak door dakpannen te verwijderen (inbouw).
   b. Er alleen vlakke plaatcollectoren (dus geen vacuümbuiscollectoren) toegepast zijn.
   c. Panelen toegepast worden met een kleur die is aangepast aan het omringende dak, bijvoorbeeld rode panelen bij rode dakpannen.
   d. De randen van de panelen dezelfde terughoudende kleur hebben.
   e. De kabels, leidingen en bevestigingsmiddelen - voor zover al zichtbaar - steken niet af in kleur en glans.
   f. De collectoren en panelen reflecteren zo min mogelijk.
   g. Plaatsing van de zonnepanelen of -collectoren leidt niet tot sloop van historische schoorstenen, dakkapellen of andere karakteristieke dak elementen om meer panelen kwijt te kunnen.
   h. Op daken met veel andere elementen, zoals dakkapellen en dakramen, blijf het totale beeld van de zonnepanelen ondergeschikt.
   i. De dakconstructie kan het gewicht van de installatie dragen.
   j. Aanbrengen van eventuele versterkingen leidt niet tot ongewenste schade aan historisch waardevolle constructies aan de binnen- of buitenkant van het monument.
   k. Op schuine daken met metalen bevestigingshaken die zijn vastgeschroefd op het constructiehout van de kap zoals sporen of gordingen, zonder dat er extra hulpconstructies in de kap nodig zijn
   l. Het systeem mag niet overheersen in het zicht.
7. Zonnepanelen en collectoren op platte daken mogen geplaatst worden als:
   a. De panelen op platte daken bij voorkeur egaal zwart zijn, inclusief de rand.
   b. Op platte daken staan de zonnepanelen en -collectoren onder een hoek waarbij hun hoogste punt uit het zicht blijf vanuit openbaar gebied.
   c. Op platte daken staan de zonnepanelen en -collectoren evenwijdig aan de dakrand.
   d. De zonnecollector of zonnepaneel is ten minste net zo ver verwijderd van de dakrand als de collector of het paneel hoog is.
   e. De dakconstructie kan het gewicht van de installatie dragen.
   f. Aanbrengen van eventuele versterkingen leidt niet tot ongewenste schade aan historisch waardevolle constructies aan de binnen- of buitenkant van het monument.
   g. Plaatsing bekijken in cominatie met andere elementen op het dak.
8. De zonnepanelen of -collectoren op erven:
   a. Staan op een ondergeschikte, minder belangrijke of uit historisch oogpunt logische plek van het erf.
   b. Staan op een ondersteuningsconstructie die zo laag en onopvallend mogelijk is.
   c. Zijn regelmatig gerangschikt.
   d. Doorbreken geen belangrijke uitzichten op, vanuit of binnen het erf; en

   e. blijven zo veel mogelijk uit het zicht en het systeem mag niet overheersen in het zicht.
9. Vervangen of verwijderen is later mogelijk zonder blijvende schade aan historische materialen en constructies, zoals met opbouwsystemen los van de bestaande dakpannen.

Wat mag niet op of bij een monument

10. Zonnepanelen op het voordakvlak (van alle kapvormen) zijn niet toegestaan.
11. Zonnepanelen aan gevels of in voortuinen zijn niet toegestaan.
12. Zonnepanelen worden in een rechthoekige vorm gelegd. Getrapte, onderbroken of asymmetrische vormen (bijvoorbeeld rondom dakramen en dak-doorvoeren zijn niet toegestaan.
13. Zonnepanelen mogen niet geplaatst worden op daken met:
    a. Een bijzondere vorm, zoals rond, spits of veelhoek.
    b. Bijzondere of kwetsbare materialen, zoals zeldzame typen dakpannen, riet, koper, zink, lood en vaak leien; of pannen in een bijzonder of decoratief legpatroon.
14. Binnen beschermde stads- en dorpsgezichten op zichtlocaties.
15. Binnen beschermde historische buitenplaatsen of bij gebouwen met een historische tuin- of parkaanleg die als ensemble beschermd zijn.
16. Binnen een complexbescherming.

Hardheidsclausule

Deze toetsingscriteria voor zonnepanelen en/of -collectoren in beschermd gezicht en bijzondere gebieden, en rijks- en gemeentelijk monumenten en beeldbepalende panden bieden het kader voor de aanvrager, de adviserende partij en het bevoegd gezag in het vergunningstraject voor zonnepanelen en/of -collectoren. Bijzondere omstandigheden kunnen ervoor zorgen dat strikte toepassing van het vastgestelde beleid in een concreet geval tot onevenredige hardheid leidt. In het algemeen zal er een beroep op de hardheidsclausule kunnen worden gedaan indien:

1. Er bijzondere omstandigheden kunnen worden aangevoerd die tot medewerking in afwijking van het beleid noodzaken en er geen redelijke alternatieven bestaan om hierin te voorzien, mits dit niet leidt tot ongewenste precedentwerking.
2. Als de aanvraag weliswaar niet binnen het geldende beleid past, maar een beleidswijziging als gevolg van het verzoek denkbaar is.

Voorbeelden bij toetsingscriteria

Monumenten in Beschermd stadsgezicht, zichtbaar vanaf openbaar gebied

Op het erf

Op plat dak, uit het zicht

Rommelige plaatsing, geen donkere kleur en randen

Zonnecel dakpan

Rode zonnepanelen op rood dak, in dit geval alleen kleurgebruik correct

Voorgevel en volledig zichtbaar vanaf de openbare weg, rommelige plaatsing

Geheel geïntegreerd, all-blackpanelen en reversibel

Zijdakvlak en geordend

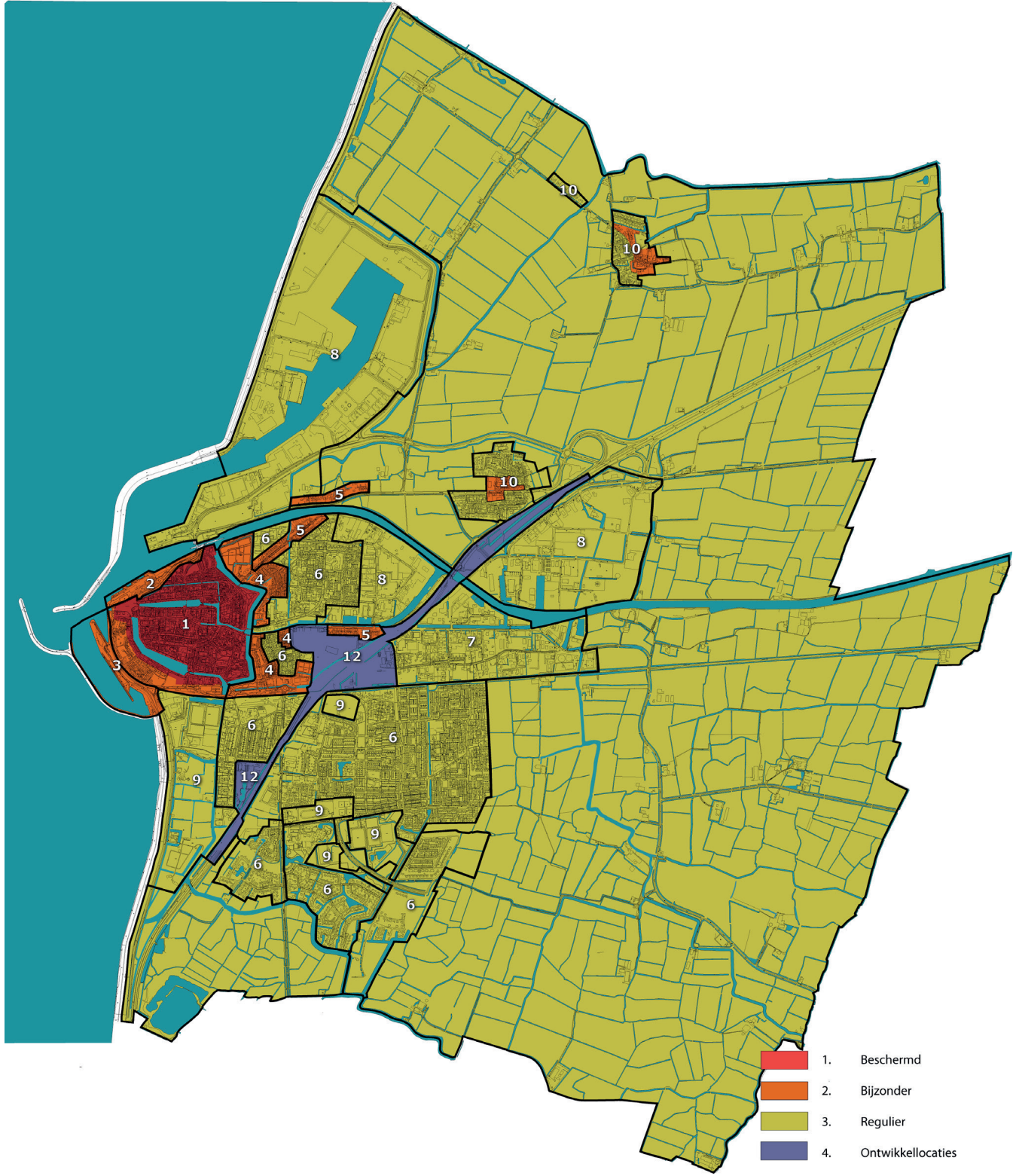
1. Beschermd
2. Bijzonder
3. Regulier
4. Ontwikkellocaties
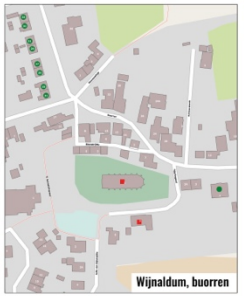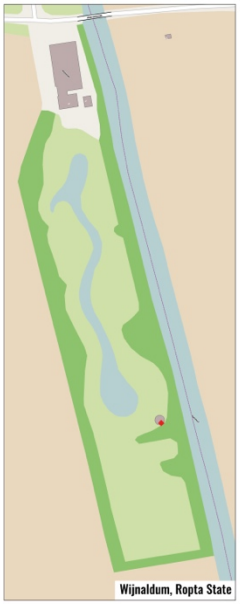
MONUMENTENKAART HARLINGEN